

Nr 40.

Ankom till riksdagens kansli den 20 april 1936 kl. 12 m.

Utlåtande, i anledning av väckta motioner om visst tillägg till övergångsbestämmelserna i tjänstepensionsreglementet för arbetare.

I två till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 203 av herr *Forsslund* samt den andra inom andra kammaren under nr 454 av herr *Severin*, har hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att i övergångsbestämmelserna rörande tjänstepension för arbetare i statens tjänst införes ett stadgande, enligt vilket två tredjedelar av den tid, arbetaren innehaft anställning i statens tjänst före pensionsreglementets tillämpning å honom, måtte tillgodoräknas honom som tjänstetid för fastställande av pensionsbeloppet, samt att detta stadgande tillämpas retroaktivt från den 1 januari 1935».

I 1 § 1 mom. tjänstepensionsreglementet för arbetare den 30 juni 1934 (nr 443) stadgas, att reglementet äger tillämpning å sådana arbetare i statens tjänst, vilka fylla ett fortlöpande om ock endast för viss del av året förefintligt behov av arbetskraft och för vilka fastställts en arbetstid av normal omfattning. Enligt 1 § 2 mom. samma reglemente gäller såsom förutsättning för reglementets tillämplighet, att arbetaren nått en levnadsålder av minst 21 år samt att hans anställning antingen fortgått 21 månader i följd eller för vart och ett av tre på varandra följande kalenderår omfattat minst 7 månader eller ock under fem på varandra följande kalenderår omfattat tillhoppa minst 30 månader. Rörande tjänstårsberäkning stadgas i 2 § 2 mom. av nämnda reglemente, att såsom tjänstår skall tillgodoräknas a) tid under vilken arbetare, innan reglementet blivit tillämpligt å honom, erlagt avgift för tjänstepensionering till av staten upprättad eller understödd pensionsanstalt, pensionsfond eller pensionskassa, b) två tredjedelar av den tid, under vilken arbetare eljest, med eller utan pensionsrätt, innehaft statsanställning av beskaffenhet och under förutsättning som i 1 § reglementet sägs, samt c) i den mån så prövas skäligt, två tredjedelar av den tid, under vilken arbetare, innan reglementet blev tillämpligt å honom, under de i 1 § 2 mom. angivna förutsättningarna i statens tjänst förrättat arbete, som icke varit av fortlöpande natur, eller innehaft fast anställning vid armén, marinen eller flygvapnet.

I punkten 2 av övergångsbestämmelserna till reglementet stadgas, att utan hinder av vad i 2 § 2 mom. b) föreskrives arbetare, som vid reglementets ikraftträdande är delägare i kassa för pensionering av icke-ordinarie personal i statens tjänst, må såsom tjänstår tillgodoräkna två tredjedelar av den tid före den 1 januari 1918, som han enligt för kassan gällande bestämmelser ägt tillgodoräkna såsom tjänstår, även om anställningen under nämnda tid icke uppfyllt de förutsättningar, om vilka i 1 § förmåles.

Vidare stadgas i punkten 3 av samma övergångsbestämmelser, att arbetare, å vilken reglementet med ikraftträdandet erhåller tillämpning och som vid nämnda tidpunkt ej är delägare i kassa för pensionering av icke-ordinarie personal i statens tjänst, må, om han avgår med rätt till pension före den 1 januari 1945 och därvid med tillämpning av de i 2 § innefattade bestämmelserna icke kan räkna tjugufem tjänstår, av tid, varunder han före ikraftträdandet innehåft statsanställning av beskaffenhet och under förutsättningar, som i 1 § sägs, såsom tjänstår för pension tillgodoräkna, i den mån så erfordras för att uppbringa antalet tjänstår till tjugufem, fyra femtedelar om avgången äger rum före den 1 januari 1940 samt tre fjärdedelar om avgången äger rum under tiden 1 januari 1940—31 december 1944.

Till stöd för ifrågavarande motioner har anförts följande:

»Beträffande tolkningen av här angivna stadgande har tveksamhet rått hos vederbörande myndigheter. Vissa ha tolkat bestämmelserna så, att två tredjedelar av de 21 månader, som förflyta före reglementets tillämplighet, skall räknas såsom tjänsteår. Andra ha menat, att då reglementet över huvud icke kan tillämpas på någon, förrän 21 månader efter anställningens början, dessa 21 månader inte heller kunna räknas såsom tjänsteår. Enighet har slutligen vunnits om den sistnämnda tolkningen, och följaktligen drages vid tjänsteårsberäkning för fastställande av pensionsbelopp 21 månader från den sammanlagda tjänstetid, den anställde haft i statens tjänst.

Det är enligt vår mening mycket tveksamt, om denna tolkning är riktig och överensstämmande med lagstiftarens mening. Enligt de allmänna principerna för pensionsrätten anses den anställde genom själva tjänstgöringen och oberoende av om egna avgifter eller avdrag pålagts honom ha förvärvat rätten till den del av pensionsunderlaget, som anses belasta staten. Det är enligt vår mening denna princip, som konstituerar tvåtredjedelsregeln. Även utan egna avgifter eller avdrag har den anställde berättigat sig till de två tredjedelar av för vederbörande tjänstetid beräknad pension, som anses motsvara statens insatser. Så betraktat skulle även $\frac{2}{3}$ av de nämnda 21 månaderna ingå i tjänstetiden och sålunda endast 7 månader frånräknas.

Oberoende av tolkningen av berörda stadgande synes det oss emellertid obilligt, att även för arbetare, som varit anställda före pensionsreglementets ikraftträdande, tillämpa den ovan angivna tjänsteårsberäkningen. För ordinarie tjänstemän gäller nämligen enligt övergångsbestämmelserna, att tid, som vederbörande tjänsteman före det 1934 utfärdade pensionsreglementets ikraftträdande icke ägt räkna som avgiftsår och för vilka han följaktligen icke erlagt avgift, dock skall till två tredjedelar tillgodoräknas honom vid fastställande av pensionsbeloppet. Ingenting synes oss motivera att arbetare-

personalen skall behandlas snävare. Det måste anses lika berättigat för arbetaren som för den ordinarie tjänstemannen att som tjänstår få tillgodoräkna sig två tredjedelar av den tid anställning innehafts i statens tjänst utan att han erlagt pensionsavgifter eller fått vidkännas pensionsavdrag.»

Över förevarande motioner har utskottet införskaffat utlåtanden av statens pensionsanstalt, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och domänstyrelsen.

Statens pensionsanstalt har anfört följande:

»I 2 § 2 mom. b) arbetarpensionsreglementet stadgas såsom villkor för där medgiven tjänstårsberäkning att arbetarens statsanställning varit av beskaffenhet och innehafts under förutsättning, som i 1 § sägs. Då såsom förutsättning enligt 1 § för reglementets tillämplighet överhuvudtaget föreskrives, att arbetarens anställning fortgått antingen 21 månader i följd eller under viss tid under tre eller fem på varandra följande år, har pensionsanstalten med den avfattning bestämmelserna i 2 § 2 mom. b) erhållit ansett sig icke kunna annat än frånräkna nyss angivna tjänstetid vid bestämmandet av antalet tjänstår. Några bärande skäl torde enligt pensionsanstaltens mening icke förefinnas för en reglements föreskrift, varigenom arbetare, som vunnit statsanställning före reglementets ikraftträdande, komme att i fråga om rätt till tjänstårsberäkning försättas i bättre ställning än den, som anställts, sedan reglementet trätt i kraft.

Med hänsyn härtill och i betraktande av att arbetarpensionsreglementet så nyligen trätt i tillämpning, att tillräcklig erfarenhet om eventuellt erforderliga ändringar eller förtydliganden knappast ännu kan anses vunnit, finner sig pensionsanstalten åtminstone för närvarande icke böra tillstyrka bifall till motionerna.»

Generalpoststyrelsen har anfört:

»Generalpoststyrelsen finner den i 2 § 2 b) tjänstepensionsreglementet för arbetare meddelade bestämmelsen, att såsom tjänstår skall — förutom tid, under vilken arbetare vidkänts pensionsavdrag — jämväl tillgodoräknas två tredjedelar av den tid, under vilken arbetaren eljest, med eller utan pensionsrätt, innehaft statsanställning *av beskaffenhet och under förutsättning, som i 1 § sägs*, giva tillräckligt och klart uttryck för lagstiftarens mening, att den anställningstid, som erfordras för att reglementet överhuvud skall bli tillämpligt, icke skall medräknas vid beräkning av tjänstår. Generalpoststyrelsen finner ock bestämmelsen i fråga väl motiverad och anser densamma stå i full överensstämmelse med den allmänna principen, att sådan anställningstid, som infaller innan anställningen vunnit en viss stadga, icke skall räknas såsom tjänstår.

I förenämnda motioner framhålls nu, att för ordinarie tjänsteman gäller enligt övergångsbestämmelserna till 1934 års civila tjänstepensionsreglemente, att tid, som vederbörande tjänsteman före ikraftträdandet av nämnda reglemente icke ägt räkna såsom avgiftsår, dock skall till två tredjedelar tillgodoräknas honom vid fastställandet av pensionsbeloppet, samt att ingenting synes motivera, att arbetarpersonalen skall behandlas snävare. Det förtjänar emellertid framhållas, att nämnda föreskrift äger tillämpning

endast å sådan personal, som enligt äldre författningar ägt tillgodoräkna viss anställningstid såsom tjänstår, och att bestämmelsen i fråga sålunda i princip innebär endast ett bibehållande för sagda tjänstemän av tidigare medgiven rätt till tjänstårsberäkning. Arbetarpersonal har emellertid före tillkomsten av 1934 års tjänstepensionsreglemente för arbetare icke varit tillförsäkrad någon pensionsrätt. Med hänsyn därtill finner Generalpoststyrelsen anledning icke föreligga att låta sådan arbetare, som varit anställd före reglementets ikraftträdande och å vilken reglementet erhållit omedelbar tillämpning, få såsom tjänstetid tillgodoräkna sådan tid som arbetare, å vilken reglementet först senare vinner tillämpning, icke äger tillgodoräkna.

Styrelsen vill slutligen framhålla, att en bestämmelse i enlighet med motionärernas hemställan skulle medföra, att tid, under vilken arbetare, innan reglementet blivit å honom tillämpligt, såsom minderårig innehaft anställning i statens tjänst, finge utan annan begränsning än tvåtredjedelsregeln tillgodoräknas såsom tjänstår.

I anledning av vad ovan anförts finner Generalpoststyrelsen sig böra avstyrka bifall till förenämnda motioner.»

Telegrafstyrelsen har anfört:

»Den tveksamhet, som enligt motionärernas erfarenhet gjort sig gällande i fråga om rätta tolkningen av stadgandet i 2 § 2 mom. b) arbetarpensionsreglementet, synes omotiverad. Tid, under vilken arbetare innehaft statsanställning av beskaffenhet och under förutsättningar, som i 1 § sägs, kan icke gärna tolkas annorledes än såsom avseende en tidsperiod, vid vars början de i 1 § angivna förutsättningarna varit uppfyllda, d. v. s. — såvitt angår det i motionerna berörda fallet — en tidsperiod, vid vars början arbetaren haft anställning under 21 månader i följd. Pensionsreglementets ifrågasvarande stadgande har en viss motsvarighet i det tidigare reglementet för telegrafverkets pensionskassa för pensionering av verkstads-, förråds- och linjearbetare, enligt vilket för delaktighet i kassan krävdes att arbetaren erhållit fast anställning, och sådan anställning kunde enligt gällande kollektivavtal i regel icke erhållas, förrän efter 15 arbetsmånader. Nämnda tid av 15 arbetsmånader har enligt nyssnämnda reglementes bestämmelser icke räknats vederbörande till godo i pensionshänseende, lika litet som — i motsats mot vad motionärerna angiva — elev- eller lärlingstid räknas tjänstemännen till godo enligt civila tjänstepensionsreglementet. Det är nämligen icke så, som motionärerna göra gällande, att varje slag av tjänstgöring är pensionsberättigande, utan endast tjänstgöring, som fyller vissa angivna krav. Huruvida åter dylik tjänstgöring bör medföra full tillgodoräkning eller allenast tillämpning av »tvåtredjedelsregeln», är beroende av om avgift erlagts eller icke.

Jämte det styrelsen av nu anförda skäl finner sig böra avstyrka bifall till motionerna, får styrelsen erinra, att ett bifall till motionärernas yrkande skulle komma att medföra försämrad tillgodoräkningsrätt i de fall, då i yrkandet avsedd tid redan nu får enligt 2 § 2 mom. a) respektive punkten 3 i övergångsbestämmelserna till arbetarpensionsreglementet tillgodoräknas helt eller till $\frac{4}{5}$. Ytterligare torde böra påpekas, att yrkandet icke formulerats såsom en övergångsbestämmelse och alltså under inga förhållanden kan, på sätt motionärerna ansett, inflyta bland övergångsbestämmelserna.»

Järnvägsstyrelsen har anfört följande:

»Vid tillämpandet av bestämmelserna uti ifrågavarande reglementes 2 §, 2 mom. angående tjänstårsberäkning har den anställningstid, som enligt 1 § erfordrats för att däri angivna förutsättningar skola vara fyllda, icke ansetts till någon del kunnat tillgodoräknas såsom tjänstår. Härav har sålunda följt, att minst 21 månader av arbetarens anställningstid icke kommit honom till godo vid beräkandet av pensionens storlek och att, om arbetaren haft anställning även i arbete av icke fortlöpande natur, dylikt bortseende från anställningstid ägt rum två gånger.

Motionärerna åberopa nu bestämmelserna i civila tjänstepensionsreglementet, enligt vars övergångsbestämmelser den, som vid reglementets ikraftträdande innehar ordinarie eller extra ordinarie tjänst, äger tillgodoräkna sig tjänstår enligt samma grunder, som gällt enligt före den 1 juli 1935 gällande pensionslag. Med stöd av denna bestämmelse har som regel all tjänstetid i stadigvarande anställning, innan dess vederbörande börjat erlagga pensionsavgifter, kunnat tillgodoräknas till två tredjedelar såsom tjänstår. Sak samma gäller även sådana arbetare — verkstads- och förrådsarbetare — på vilka 1917 års reglemente för pensionering av icke ordinarie personal vid statens järnvägar ägt tillämpning och på vilka punkt 2 av övergångsbestämmelserna till tjänstepensionsreglementet för arbetare är tillämplig. Den kategori av personal, anställd före arbetarpensionsreglementets ikraftträdande, för vilken avdrag vid tjänstårsberäkningen skall göras av tid, som med avseende på anställningens natur är likvärdig med den, som avses i reglementets 2 §, 2 mom. b) och c), är sålunda de arbetare, som icke tidigare varit delägare i pensionskassa.

Styrelsen vill därför icke motsätta sig, att större likformighet åvägabringas mellan de olika kategorierna, och vill därför uttala sig för en förbättring i tjänstårsberäkningen för de arbetare, som före den 1 januari 1935 haft sådan anställning i statens tjänst, att de i 1 § av reglementet angivna förutsättningarna fyllts redan före nämnda dag.

Den för sådant ändamål erforderliga ändringen av reglementets övergångsbestämmelser synes kunna genomföras genom att punkt 3 av dessa förslagsvis erhåller följande lydelse:

'3. Arbetare, å vilken — — — må, dels såsom tjänstår tillgodoräkna två tredjedelar av den tid av sin anställning i statens tjänst efter fyllda 18 år, som enligt 1 § erfordrats för tillämpning av bestämmelserna i 2 §, 2 mom. b) och c), dels, om han avgår med rätt till pension före den 1 januari 1945 och därvid med tillämpning av de i 2 § innefattade och i denna punkt här ovan meddelade bestämmelserna icke kan — — — 1944.'

Styrelsen kan sålunda icke tillstyrka, att sådan mera tillfällig anställning, som föregått den tid, vilken så att säga tagits i anspråk för fyllandet av förutsättningarna i reglementets 1 §, må till någon del tillgodoräknas såsom tjänstår.

Motionärerna hava vidare föreslagit, att det av dem ifrågasatta stadgandet måtte få tillämpas retroaktivt från den 1 januari 1935. Styrelsen medgiver, att fog finnes härför, men vill dock framhålla, att detsamma kommer att vålla Styrelsen ett avsevärt arbete, enär det beträffande statens järnvägar kommer att innebära omräkning av pensionsbeloppet i ej mindre än 400 fall. Det skulle därför varit önskvärt, att — om förslaget biträdades — hittills beslutade pensioner hade fått ökas med ett för varje kategori fastställt belopp,

i genomsnitt svarande mot den ökning i antalet tjänstår, som övergångsbestämmelsen kan komma att medföra.

Ett medgivande till tjänstårsberäkning enligt ovan angivna förslag beräknas komma att medföra en ökning av statens järnvägars pensionskostnader av omkring 25 000 kronor årligen.»

Vattenfallsstyrelsen har anfört:

»Ehuru det ej tydligt framgår av den i motionerna gjorda hemställan, synes det dock, av motiveringen att döma, vara motionärernas mening, att den av dem föreslagna övergångsbestämmelsen endast skulle gälla sådana arbetare, som varit anställda före tjänstepensionsreglementets ikraftträdande den 1 januari 1935.

Motionärernas förslag innebär i realiteten en ändring av stadgandet i tjänstepensionsreglementets 2 § 2 mom. b), vilket stadgande har övergångsbestämmelsens natur, enär detsamma icke har betydelse för andra arbetare än sådana, å vilka tjänstepensionsreglementet blivit tillämpligt vid tidpunkten för dess ikraftträdande.

Enligt ifrågavarande tjänstepensionsreglementes huvudregel för tjänstårsberäkningen (2 § 1 mom.) beräknas tjänstår endast för tid, under vilken arbetaren genom pensionsavdrag bidragit till sin pensionering. Detta innebär beträffande arbetare, å vilken reglementet blivit tillämpligt *efter* dess ikraftträdande, att den anställningstid, som omnämnes i 1 § 2 mom., första stycket, icke skall tillgodoräknas sådan arbetare såsom tjänstår. Ett bifall till det i motionerna framställda förslaget, tolkat på sätt ovan sagts, skulle försätta de arbetare, som varit anställda *före* reglementets ikraftträdande, i en gynnsammare ställning än senare anställda arbetare.

Motionärerna framhålla, att för ordinarie tjänstemän gäller enligt övergångsbestämmelserna, att tid, som vederbörande tjänsteman före det år 1934 utfärdade pensionsreglementets ikraftträdande icke ägt räkna som avgiftsår och för vilka han följaktligen icke erlagt avgift, dock skall till två tredjedelar tillgodoräknas honom vid fastställande av pensionsbeloppet. Detta är emellertid icke fullt riktigt. Dylikt tillgodoräknande får nämligen endast ske beträffande tid, under vilken vederbörande tjänsteman i statens tjänst innehaft extra ordinarie befattning eller annan anställning, som prövas vara därmed jämförlig, eller bestritt förordnande å sådan tjänst.

Därest åter motionärernas hemställan enligt dess bokstavligen ordalydelse är att betrakta såsom avseende samtliga arbetare, å vilka tjänstepensionsreglementet är eller blir tillämpligt, skulle ett bifall därtill innebära ett övergivande av ovannämnda huvudregel, att tjänståren normalt skola sammanfalla med tiden för vidkännande av pensionsavdrag, vilken princip även gäller enligt civila tjänstepensionsreglementet.

En annan omständighet, som bör beaktas i detta sammanhang, är, att vid Statens Vattenfallsverk i föreskriven tjänstematrikel för arbetare redan verkställts uträkning av och anteckning om de sammanlagda tider före den 1 januari 1935, som må tillgodoräknas dem såsom tjänstår, varefter nämnda tider lagts till grund för verkställd försäkringsteknisk beräkning av erforderlig avsättning utav verkets medel till vederbörande arbetarpensionskassa. Ett tillägg till övergångsbestämmelserna i enlighet med motionerna skulle sålunda komma att medföra, att ifrågavarande beräkningar och anteckningar finge göras om, vilket skulle vålla avsevärt besvär och arbete.

I anslutning till det sålunda anförda får Vattenfallsstyrelsen för sin del avstyrka bifall till den i motionerna gjorda hemställan.»

Slutligen har *domänstyrelsen* anfört följande:

»Bestämmelsen i § 2: 2 b att såsom tjänstår skall tillgodoräknas två tredjedelar av den tid, under vilken arbetaren eljest, med eller utan pensionsrätt, innehåft statsanställning *av beskaffenhet och under förutsättningar, som i 1 § sägs*, synes domänstyrelsen giva ett tydligt uttryck för den meningen, att den anställningstid av exempelvis 21 månader i följd, som erfordras för att tjänstepensionsreglementet skall bliva tillämpligt på en arbetare, ej skall medräknas vid beräkning av tjänstår. Det synes vara berättigat, att endast sådan anställningstid medräknas vid tjänstårsberäkningen, som infaller efter det anställningen blivit av mera fortlöpande natur. Motionärernas förslag synes innebära, att varje anställning i statens tjänst av hur tillfällig och kortvarig natur som helst skall medräknas vid tjänstårsberäkning. Huruvida eventuell anställningstid, som arbetare såsom minderårig haft i statens tjänst, enligt förslaget ävenledes skall medräknas vid tjänstårsberäkning, framgår ej fullt klart av motionerna.

Domänstyrelsen finner sig böra avstyrka bifall till motionerna.»

Samtliga i ärendet hörda myndigheter med undantag av järnvägsstyrelsen *Utskottet.* hava på anförda skäl avstyrkt den i de föreliggande motionerna föreslagna förbättrade tjänstårsberäkningen för arbetare, som varit anställda i statens tjänst före ikraftträdandet den 1 januari 1935 av tjänstepensionsreglementet för arbetare. De skäl, som av myndigheterna anförts mot införande av ändrade regler i förevarande hänseende, synas utskottet vara bärande. Med hänsyn härtill anser utskottet sig icke kunna biträda det i motionerna framställda förslaget och får alltså hemställa,

att förevarande motioner I: 203 och II: 454 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 20 april 1936.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerberg, Lindley, Ernfors*, Johansson i Frigåraker, Bjurström, Ström i Lidköping och Ehrnberg;

från andra kammaren: herrar Leffler, Lovén, K. A. Westman, Johansson i Sollefteå, Carleson*, Severin, Svedman och Elmroth.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar Åkerberg, Lindley, Ström i Lidköping, Lovén, Johansson i Sollefteå, Severin och Elmroth, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»De hörda myndigheterna hava visserligen med undantag av järnvägsstyrelsen avstyrkt motionen. Även om icke heller utskottet finner sig kunna tillstyrka motionen, torde dock enligt utskottets mening skäl föreligga att underkasta de i motionen berörda bestämmelsernas verkningar en närmare undersökning. Såvitt utskottet kan finna, synas med den tillämpade tolkningen av ifrågavarande bestämmelser arbetare, vilka äro underkastade tjänstepensionsreglementet för arbetare och i enlighet därmed få vidkännas pensionsavdrag, kunna komma i en sämre ställning än arbetare, som åtnjuta pension enligt de mera summariska regler som innehållas i Kungl. Maj:ts kungörelse av den 7 december 1934 (nr 585) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarepersonal i statens tjänst. En arbetare, som är underkastad tjänstepensionsreglementet för arbetare, kan, ehuru han fått vidkännas pensionsavdrag och ehuru hans sammanlagda tjänstetid är längre än en arbetares, som icke fått vidkännas pensionsavdrag, dock erhålla mindre pension, än den senare. Då en dylik verkan påtagligen icke varit avsedd, finner utskottet skäl föreligga för ett närmare övervägande av dessa bestämmelsers verkningar.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning av den av utskottet här ovan berörda frågan samt för riksdagen framlägga det förslag, som därav kan föranledas.»